

ה'תשפ"ב, כ"ט סיון - א' דריח תמוז, תשפ"ב, ג'ליון 222, ה'תשפ"ב

מחזיקי ברכה

התורה, ועוצם שכרה בזה ובבא. וכבר המליץ בזה הגר"ח ארנטרובי זצ"ל (קומץ המנחה עמ' קעח) את הפסוק 'בצל החכמה בצל הכסף', כי פירות החכמה מתבשלים וגדלים בצילה של הנדיבות. ולכן לא יסולא בפז ערכו של המסייע ביד הלומדים להיות שקועים בתורה.

וזכות זו, של היות האדם מחזיק תורה, שייכת רק במי שהשכיל להבין שה' בירכו בממון כדי לזכותו שיהא צינור המשפיע לאחרים. וכנרמז בציווי (ויקרא יט, יג) "לא תעשוק את רעך", כפי שביאר האור החיים הקד', 'ירמוז בזה, כי בני תורה אין להם פרנסה בעוה"ז, ושמעתי טעם נכון בשם האריז"ל, כי אין העולם הגשמי יכול לסבול ולהחזיק את רוב הטובה אשר תינתן לצדיקים, ולכן אין ה' משפיע אלא לבינונים, אשר דרכם יהיו ניזונים בני התורה. הא למדת שאין בעלי הממון אלא מרזב אשר דרכו יספק ה' את צרכי הצדיקים. וציוה ה', לבל יעשוק האדם את רעו שהוא הצדיק, ולא ימנע הימנו את לחם חוקו'.

קנסות ומיסים והפסדי כסון באים על האדם

בעון אי החזקת תורה

והצל"ח, תלה בזה את ריבוי גזירות הממון שניחתו על עירו. וכדבריו בדרשה שנשא לפניו (דרוש ד' לשב"ת), 'להחזיק ידי לומדי תורה נכשלים אתם בזה הרבה, ואתם סוברים שזה רשות, ומי שנותן עושה מצוה ומי שאינו נותן אין לו שכר או עונש. אבל אין הדבר כן, כי עונשה חמור מאוד! ולדעתי, כל הגזרות המתחדשות בעיר מדי שנה, הם מפני העלמת עין מהצדקה, וכדברי המדרש, אתה נותן לכיס של צדקה ואני מציילך מן הארנונות ומן המס'.

ופירש בזה את המאמר (אבות ב, ה) "אם אין קמח אין תורה, אם אין תורה אין קמח". כלומר, ש'אם אין קמח', ואין בעל הממון מפרנס את לומדי התורה, אזי 'אין תורה', כי לומדיה בטלים הימנה מחמת דוחק הפרנסה. ו'אם אין תורה', כלומר שכיון שעל ידי סירובו של אותו אדם להחזיק בלומדי התורה, נגרם ביטול תורה, וישנו מצב של 'אין תורה', אזי 'אין קמח', דהיינו שנגזר עליו להתרושש. וממעט השי"ת את שפע הטובה הימנו, מחמת שמועל בתפקידו, ואינו משמש כצינור לספק את צרכי הלומדים.

וכן דרשו (סנהדרין צב, א) "כל שאינו מְהַנֵּה ת"ח מנכסיו, אינו רואה סימן ברכה לעולם". וביאר המהרש"א (ח"א, שם) שהברכה והשפע באים לאדם רק בהיותו מקושר ודבוק בתורה. ולכן אם אינו עוסק בתורה יש לו להחזיק בתורה, ואזי 'עץ חיים' היא למחזיקים בה', ובעבור תמיכתו בת"ח זוכה להצלחה בְּמִשְׁלַח ידו. אך אם אינו עוסק בה ואף אינו מחזיק ביד לומדי התורה, אם כן אין הוא ראוי לשום ברכה, כי במה תחול עליו ברכת ה'.

שירת הבאר המוזכרת בפרשתנו (פכ"א, פס' יח-יט) מסמלת את שירת ההלל וההודאה על מתנת התורה הקד' שנקראה 'באר', וכפי שנאמר (משלי ה, טו. ע"פ ע"ז יט, א) "שתה מים מבורך, ונוזלים מתוך בארך". ועל כן טמונים בתיבותיה עניינים נשגבים הרומזים לדרכי התורה וקנייניה, וכמבואר בדברי חז"ל (נדרים נה.) על הפסוק "וממדבר מתנה" שנאמר בשירה זו.

ובספר 'דבר אליהו' (ליקוטים) מובא, שאחד מתלמידי הגר"א שאל, כיצד יתפרש הפסוק "באר חפרוה שרים, כרוה נדיבי העם, במחוקק במשענותם" שנאמר בסמוך ל"וממדבר מתנה", בהקשר של באר התורה. והשיבו הגאון, שהנה נאמר על התורה (קהלת ז, יד) "בצל החכמה בצל הכסף", והיינו, שאדם שאין ביכולתו ללמוד תורה בעצמו, ומחזיק ביד אחרים שיוכלו ללמוד, יש לו שכר כמו הלומד בעצמו, כי בצל החכמה בצל הכסף. וזהו שנאמר "באר חפרוה שרים", כלומר, שרי התורה ולומדיה, חופרים ומעמיקים בלימודה. וכן "כרוה נדיבי העם", כלומר, שאף הנדיבים שכל עסקם במשא ומתן, יכולים לקנות את התורה במחיר כספם [ויכרוה' הוא לשון קנין, כמו"ש (בראשית כ, ה) "אשר כריתי לך"]. וזהו "במחוקק במשענותם", שגם הלומדים וגם התומכים בהם זוכים לחלק בתורה, אלו על ידי 'במחוקק', שעמלים בחוקות התורה, ואלו על ידי 'במשענותם', במה שהם משענת ותמכין דאורייתא.

בתחיית המתים יתיה כל צדיק את מי שהיה לו

למשענת בחייו

והגר"ח מוואלוז'ין (אבני הישיבות פרק 'עץ חיים') ביאר על פי דברי הגר"א שהחזקת התורה קרויה 'משענת' את דברי אלישע הנביא, ששלח את גיחזי משרתו להחיות את בן השונמית, ואמר (מלכים ב' ד, כט) "ושמת משענתי על פני הנער". והיינו כי זכות השונמית היתה בהיותה משענת לאלישע על ידי העלייה שהתקנה בעבורו, שבה החזיקה וסייעה לצדיק. והוסיף, שזהו שדרשו (פסחים סח.) 'עתידיים צדיקים שְׂיִחִיו מתים', שנאמר (זכריה ח, ד) עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, ואיש משענתו בידו מרוב ימים, וכתב ושמת משענתי על פני הנער'. דהיינו שכל צדיק יְחִיָּה את מי שהחזיק ותמך בו בחייו והיה לו למשענת ולעזר.

'בעלי הממון אינם אלא מרזב אשר דרכו יספק

ה' את צרכי הצדיקים'

ואכן, כה טבעי ומתבקש הוא, שהאדם יחפש כל דרך שבה יש ביכולתו לתמוך ולסייע ביד עמלי התורה, הממיתים עצמם באהלה של תורה. וזאת משום מעלתה העצומה של החזקת

צא ולמד גודל שכרם של תומכי תורה, מדברי המדרש (שהש"ר ו'), אל גינת אגוז ירדתי. נמשלו ישראל לאגוז, מה האגוז נגזזת לטובתה, שהיא מחלפת [שגדל גזע חדש] פֶּשֶׁעַר שנגזז ונחלף, כך כל מה שישאל נגזזים מעמלם ונותנים לעמלי תורה, לטובתם הם נגזזים, שמרבים להם עושר בעוה"ז ושכר טוב לעוה"ב.

וביאר ה'יפה קול' (שם), שאף שכל האילנות מחליפים גזעם לכשיגזזו, מכל מקום לא יצמח הגזע שוב אלא לאחר ימים רבים, אך עץ האגוז מחליף גזעו בזמן קצר ביותר. וזהו שהשימיעונו חז"ל, ששכר מחזיקי התורה רב מאד, ומה שהוציאו ונחסרו מממונם ישולם להם כבר בעוה"ז בכפל כפלים בעושר מרובה ובזמן קצר. ועוד כתב, שהמדרש נקט בדוקא צדקה עם עמלי תורה משום ששכר תומכי התורה גדול משכר שאר נותני צדקה.

וחז"ל (שמו"ר לו, א) ביודעם את טענות היצר כנגד החזקת התורה, דרשו, 'הרבה פעמים אדם מחבב בלבו לעשות מצוה, ויצר הרע אומר לו, מה לך לחסר את נכסיך, עד שאתה נותן לאחרים תן לבניך. ויצר טוב אומר לו, תן למצוה, כי "נר מצוה", מה הנר הזה כשהוא דולק אפילו אם אלף אלפים מדליקים הימנו, עדיין האור במקומו, כך כל מי שיתן למצוה אינו מחסר את נכסיו'. וכיון שאין התורם נחסר נשמטו מאליהן טענות היצר.

המהר"י אסאד ופולמוס התרומות לע"נ ר' מאיר

בעל הנס

והנה, בזמנו של המהר"י אסאד, היו שרויים בני ארץ ישראל שביניהם היו תלמידי חכמים גדולים, בעוני רב ובמחסור. ולמרות זאת רבים מבני הגולה, העדיפו לנדוב מכספם להדלקת נרות על קברו של ר' מאיר בעה"נ לעילוי נשמתו. ואף שכבר הצטברו סכומים גדולים לכך, לא פסקו מלעשות כן. והמהר"י אסאד (יהודה יעלה ח"א יו"ד סימן שטי"ו) האריך לבאר, שאין התורמים הללו נוהגים כראוי. כי אדרבה, אם ברצונם לפעול לע"נ ר' מאיר יחזיקו בלומדי תורה, שהיא מצוה גדולה לאין ערוך מסגולת הדלקת הנר שאינה אלא ענין בעלמא. ובפרט, שזהו ענינו של ר' מאיר שנקרא כן על שם שהאיר עיני החכמים בהלכה, ולכך יש להנציח את דרכו באופן הראוי לו, ולהחזיק בידי החכמים ולהאיר את עיניהם למען לא יחיו בדוחק ובצער.

והוסיף, שלא זו בלבד, אלא אף מותר לגבאי הצדקה ליטול ממון זה ולפרנס בו עניים תלמידי חכמים, שהרי ר' מאיר הוא שהתיר למכור אפילו ספר תורה כדי להחזיק ולפרנס לומדי תורה (מגילה כז, א) [שהתלמוד מביא לידי מעשה]. ובדאי שנוח לו לר' מאיר שישתמשו בממון שתורמו לעילוי נשמתו, כדי להחיות את עמלי התורה. ואדרבה, זהו כבודו של ר' מאיר שיקויימו דבריו שפרנסת תלמידי חכמים חשובה יותר מספר תורה, ובדאי שסגולתה ומעלתה גדולה יותר מכל הסגולות.

וישנם שמהדרים לפאַר בתי כנסיות, ובעיניהם דבר זה חשוב יותר מלהחזיק בת"ח ולספק צרכיהם. אך דעת התורה אינה כן. וכדברי האור זרוע (ח"א- אלפא ביתא סימן כא) 'אף שמצוה רבה היא, אין לאדם להוציא הוצאות גדולות על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות, רק יבנה בית נאה וראוי לתפילה ותורה, ובעיקר כספו יספק מזונות לעמלי תורה'. והוכיח כן מדברי הירושלמי (פאה ח, ח) שר' חמא ור' הושעיא עברו בסמוך לביהכנ"ס בלוד, ואמר ר' חמא, כמה ממון שיקעו אבותי לפאר ולרומם את ביהכנ"ס. והשיב לו ר' הושעיא, כמה נפשות שיקעו אבותיך, וכי לא היו עמלי תורה שהיו יכולים להתפרנס מהממון הרב שהושקע בבנין זה.

המחזיק ביד ת"ח מלמדים אותו בעולם העליון

את כל התורה

וזאת למודעי, שהתומך ביד ת"ח, זוכה לאותם מעלות שיש לת"ח בתורתו. וכפי שכתב החיד"א (ראש דוד פ' קדושים), בשם מוהר"ח אבולעפייא (עץ החיים פ' ויקהל), שכן התורה להציל את העוסק בה מיצה"ר, ולהגן עליו מהיסורין (סוטה כא). עומד אף למחזיק בעמלי תורה. ובשעה שהחכם עוסק בתורה, מגינה היא גם על המחזיק בו כאילו הוא עצמו עוסק בתורה. והגר"ח פלאגי (תורה וחיים מע' מ אות קעו) פירש על פי זה את הפסוק "שלוש רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול", שהיצר נקרא "מכשול" (ע"פ סוכה נב, א) ומי שהוא מ'אוהבי תורתך' ומחזיק בת"ח, אין לו מכשול מיצה"ר, כיון שבכח תורת החכם, זוכה המחזיק להתגבר על יצרו.

ובמדרש אמרו (ויק"ר כה, ב) 'עתיד הקב"ה לעשות צל וחופות למחזיקי התורה אצל בני תורה בגן עדן, שנאמר כי בצל החכמה בצל הכסף'. והקשה החיד"א (רא"ד שם), שלכאורה מהי הטובה שתהא למחזיקי התורה בכך שיהיו יחד עם בני התורה, והרי לא יבינו המה את מה שלומדים, מחמת שלא הורגלו בפלפול התורה בעוה"ז. ותיירץ, שהמחזיק בתלמיד חכם, כיון ששייך לו ללמוד תורה, כשבא לעולם העליון זוכה שמלמדים אותו את כל התורה.

המחזיק בתורה זוכה לברכה הגדולה ביותר

ונחתום בדברי הבית הלוי (שמות כה, יא) על הפסוק "וציפית אותו זהב מבית ומבחוץ תצפנו", שנאמר על הארון. וביאר, שארון הקודש מסמל את התלמיד חכם העמל בתורה, שמצוה להחזיק בידו. אמנם אל יאמר האומר, הן די לתלמיד חכם אם אספק לו מזונותיו שיהיה לבו פנוי ללמוד, אבל מה לו ולכבוד, ולמה לי להרבות בהוצאה עבורו שיהיה מכובד. לזה בא הרמז "מבית ומבחוץ תצפנו", שצריך להחזיקו מבית ומחוץ, כלומר, שיהיה המזון מצוי בביתו, וגם מבחוץ, שיהיה נאה בעיני הבריות בלבושו ובכל עניינו. כי המהדר בהחזקת התורה, זוכה לברכה העילאית ביותר, בבחינת 'עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר'.

העלון מוקדש לע"נ: ר' בנימין בן משה ז"ל ♦ מרת סרח (שרה) בת רחמה ע"ה ♦ צביה בת סרח ע"ה ♦ מרת רחל בת סאלחה ע"ה ♦ מרת נאז'ה בת תאג'ה ע"ה ♦ אהרן בן יחיא מעברי ז"ל ♦ מאור בן צביה ז"ל ♦ אבלין בת איבון ע"ה ♦ המנוח שלמה אלפסי בן שמעון ז"ל ♦ שלום בן חיה חנה ז"ל ♦ בצלאל בן רחל ז"ל ♦ אברהם בן משה וזהרה ז"ל ♦ שלום בן יחיא ויהודית ז"ל ♦ שלמה בן דוד ומרים ז"ל ♦ שמואל בן דוד ומרים ז"ל ♦ חיים ויקטור בן רחל ז"ל ♦ שמעון בן אמיליה ז"ל ♦ משה בן חלימה וסלם ז"ל ♦ הרב עובדיה בן יעקב יעבץ ז"ל ♦ שאול בן צמח ז"ל ♦ יחזקאל בן ג'ולית ז"ל ♦ טוביה בן אברהם ובתיה ז"ל ♦ עמישדי בן פלטיאל ורזולה ז"ל ♦ יצחק חיים גיגי בן קמילה ז"ל ♦ קינן בן לאוזה ז"ל ♦ יחיא בן כדיה ז"ל ♦ יהודה בן שמעה ז"ל ♦ אהרון בן חביבה ז"ל ♦ משה בן שמחה ז"ל ♦ נאג'י בן מרים ז"ל ♦ חיים שלום שקל בן לאה ז"ל ♦ אברהם שמעון בן שלום ז"ל ♦ קובי יעקב בן אסתר נועה ז"ל ♦ ישראל ליב בן דוד שלום ז"ל ♦ יוסף בן מסעוד ז"ל ♦ יורם רם שמואל בן חיים ז"ל ♦ ישראל בן שמעון ז"ל ♦ שרגא בן גולדה ז"ל ♦ שמעון בן סעיד ז"ל ♦ מאיר בן עליה ז"ל ♦ פריץ בן מסעודה ז"ל ♦ אברהם בן גיטה ז"ל ♦ דוד בן ציון בן בידה ז"ל ♦ ברכה בת שבע ע"ה ♦ סעידה בת נעמימה ע"ה ♦ מרצדס בת פרלה ע"ה ♦ שרה בת משה וזהרה ע"ה ♦ רחל בת ג'ריה ע"ה ♦ רבקה בת שרה ע"ה ♦ רוגינת בת מנטשה מרגלית ע"ה ♦ רחל בת חיה ע"ה ♦ סעדה בת וזהרה ע"ה ♦ מרים בת צפורה ע"ה ♦ לאה בת סלמה ע"ה ♦ אסתר אושרת בת תלעת ע"ה ♦ חיה חנה בת איזה ע"ה ♦ שרה בת מרים ע"ה ♦ נעמימה בת לולו ע"ה ♦ צרויה בת מרים ע"ה ♦ מרלן חיה בת אודט ע"ה ♦ רבקה בת סביחה ע"ה ♦ חיה חייקה בת חיים משה ע"ה ♦ ת.נ.צ.ב.ה